

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies nonus et decimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1925

II. Vita S. Aurelii A Willirammo

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72556)

A 11. Mira igitur¹ omnipotentis Dei² dispensatione atque ineffabili providentia rerum contigit eventus, ut, quod sancti Dei praesules de suorum commendatione corporum finibus Armeniae commanentes olim condixerant, hoc ex improvise³ eius corpus partibus Italiae completeretur. Nam eodem, quo illuc advenerat⁴, anni cursus circuitu revoluto, cum anniversarii⁵ depositionisque⁶ dies sancti Dionysii confessoris Christi⁷ immineret, eodem ipso die dormitio atque ad regnum Christi⁸ perpetuum evocatio sancti Aurelii contingebat. Tuncque⁹ omnis ambiguitas circumquaque¹⁰ mantentium abscissa¹¹ est omnisque credulitas roborata credentium¹², ut nullatenus illorum dubitarent coniungi¹³ corpuscula, quorum Christus ad suum regnum et gloriam animas uno eodemque in tempore convocare dignatus est. Uno igitur aggere unoque gremio telluris, duobus tamen mausoleis¹⁴, sanctorum confessorum Christi corpora cum ingenti gloria condebantur. O meritum sublime sanctorum, quos ita Christi gratia coronavit, qui pari fruere fide¹⁵, communi- que in saeculo atque infatigabili se invicem caritate foverent, quin¹⁶ etiam caelesti in¹⁷ sede coniuncti gaudio, perenni perfruantur angelorum consortio¹⁸, omnibusque¹⁹ integra fide poscentibus per eorum patrocinia hactenus²⁰ largiuntur beneficia, praestante domino nostro Iesu Christo, qui cum aeterno Patre et Spiritu sancto vivit²¹ et regnat in saecula saeculorum. Amen²².

Translatio eiusdem.

12. Neque hoc de sancto Aurelio reticendum

11. —¹ om. H, L, M. —² Dei omn. H, L, M. —³ improvise S. —⁴ venerat H, L, M. —⁵ anniversarius H, L, M. —⁶ depositionis H, L, M. —⁷ c. Christi D. H, L, M. —⁸ om. H, L, M. —⁹ que om. H, L, M. —¹⁰ circum H, L, M. —¹¹ abscissa S. —¹² om. H, L, M. —¹³ iungi H, L, M. —¹⁴ mausoleis S. —¹⁵ fide fr. H, L, M. —¹⁶ parili H, M; pariter L. —¹⁷ in cael. H, L, M.

puto, quod nuper¹ de translatione corporis ipsius temporibus Hludouici² christianissimi imperatoris agnovimus(1). Quidam etenim³ Vercellensis episcopus Notingus (2) nomine ab archiepiscopo Mediolanensi corpus sancti Aurelii magnis precibus impetravit atque ad suum episcopatum Vercellis⁴ primitus convexit⁵. Et quia idem praefatus episcopus partibus Germaniae ducatu Alamanniae non ignobili stirpe ortus atque nutritus est, in quodam secessu cuiusdam saltus territorii sui amoenissimum locum explorans, dignissimum habitaculum tantoque mansore capacem studuit praeparare mansionem. Cum consensu igitur praedicti imperatoris christianissimi⁶ populi zelo fidei Christique amore perculti et⁷ partibus Germaniae conglobati, una cum praefato episcopo Vercellis devenerunt, ibique sanctissimi confessoris Aurelii sumpto corpusculo feretroque⁸ imposito, magno psallentium choro iuga Alpium pervolarunt laetissimoque cursu ad praefatum locum <in⁹> finibus Germaniae cum ingenti gaudio detulerunt. Quanta vero signa quantaque miracula eodem in loco, postquam sacratissimum corpus ipsius ibidem conlatum <est¹⁰>, per ipsius merita creator instauratorque omnium dignaretur ostendere, pro rei magnitudine humana lingua non sufficit enarrare. Ne tamen penitus praetermittantur intacta, pauca et pluribus narratione fidelium comperta opusculo huic succincta narratione cupimus inserere¹¹. Deposito¹² vero beati Aurelii, qua terram terrae reddidit spiritumque coetibus angelicis copulavit, evenit XVIII kal. octobris.

VITA I

a
Nottingo
episcopo
Vercellen-
si

in Ger-
maniam
deferitur.

—¹⁸ om. S. —¹⁹ que om. H, L, M. —²⁰ actenus S. —²¹ om. S. —²² (qui - amen) om. H.

12. —¹ om. H, L, M. —² Ludewici L, M; Luduwici H. —³ enim H, L, M. —⁴ om. L. —⁵ vexit L. —⁶ christiani S. —⁷ et H, L, M. —⁸ que om. H, L, M. —⁹ supplevi. —¹⁰ (quanta vero - inserere) om. H, L, M. —¹¹ deposito S.

II. VITA S. AURELII A. WILLIRAMMO

E codicibus bibliothecae Monasteriensis 23 (= B), bibl. Stuttgartensis Fol. 58 (= Z), bibl. Treverensis 454 (= T). Cf. Comm. praev. num. 8.

Prologus in vitam sancti Aurelii episcopi, cuius festum est XVIII kalendas octobris.

Prologus.

1. Fratris dilectissimi et in divinarum scripturarum <interpretatione²> acutissimo abbati Willihelmo vermis et non homo Ebersbergensis Williram (3) ad omnia fraternae iussionis munia libentissimam conivenciam. Scio, frater et dilectissime

domine, quia sapienciam tuam, quam in divinis melodiis et computi subtilitate sine ficcione didicisti, absque invidencia communicas et ideo, ut sapientem decet, alios in suae artis professione tibi non impares existimas. Unde et a me ydiota, qui tantum casus et tempora in divinis libris pro utilitate legencium studeo emendare, quasi a doctissimo scriba vis impetrare, ut nenias meas,

1. —¹ Prologum om. T, Z. —² suppl., om. B.

(1) De his, Comm. praev. n. 14. — (2) De Nottingo, cf. F. SAVIO, *Gli antichi vescovi d'Italia*, t. I, p. 443; supra, Comm. praev. n. 14. Sunt qui Nottingum Constantiensem (920-935) pro Vercellensi scribendum putent. Satis infelicitur; nec iis assentitur A. HAUCK, *Kirchengeschichte Deutschlands*, t. II, dritte und vierte November Tomus IV.

Aufl., p. 822, qui tamen in antiqua Hirsaugiensis coenobii historia dubius haeret. — (3) De Willihelmo Hirsaugensi abbati († 1091) et Willirammo Ebersbergensi († 1085), Comm. praev. n. 10; A. HAUCK, *Kirchengeschichte Deutschlands*, t. III, pp. 860-63; 968-69.

18 quas

VITA A.
WILLI-
RAMMO

quas in Cantica canticorum lusi (1), emendas debeam transmittere, et Vitam sancti Aurelii a finibus terrae caliginosa fama compertam et parvissimo breviliquo comprehensam in modum libelli extendere. Sapienti quidem possibile iudico multas ambages verborum producere, veluti de parvissimo argenti vel auri pondere longas et latas lamminas cudere; indocto vero non dico omnino impossibile, sed valde difficile. Sed quod impossibile est arti, possibile est caritati. Praecipienti ergo tibi, quem medullitus diligo, libens parebo, et ad cudendam sacrae historiae materiam, non quidem doctam, sed tamen promptam dexteram scripturus adhibebo.

Explicit prologus. Incipit vita 3.

Aurelius
Armenius.

2. Igitur beatus Aurelius nobilibus et religiosis parentibus in provincia Armenia natus, postquam domi deliciosis blandimentis ut infantilis 1 exigit aetas, est educatus, litterarum studiis imbuendus a parentibus committitur magistris grammaticae artis 2 et paulatim per incrementa temporis et munere divino et naturali ingenio in cunctis perfectus redditur studiis philosophiae. Coepit interim docibilis 3 adolescens inter duos clericos, id est inter duo testamenta vetus et novum, dulci sompno requiescere, et a mundanarum rerum strepitu in meditatione divinae legis delitescere. Revelatis enim oculis considerans mirabilia de lege Domini non lector obliviosus, sed factor operis munda et immaculata religione semetipsum aliis praebebat sanctitatis exemplum 4. Regnabat quippe in mente eius mater et custos omnium virtutum humilitas, quam decentes pedissequae comitabantur pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, largitas, continentia, castitas. Per omnes ergo ecclesiastici ordinis gradus ex praecepto seniorum ascendens, dignus sacerdotio ab omnibus indicatur. Postremo ipse quidem totis viribus renitens, sed tamen consensu populi victus et decretis antiquorum pontificum oboediens in Rediciana 5 civitate pontifex 6 ordinatur. Post susceptam autem 7 pastoralis curae sollicitudinem prioris conversationis nullo modo amittens consuetudinem, nulli se praeferebat, nisi qui forte divinis legibus contrarius erat, et exemplo summi pontificis Iesu Christi, quae faciebat haec et docebat. Lucebat in vultu eius sapientia omnium motuum interioris hominis 8 moderatrix prudentissima nec alius gestus erat corporis, quam quem ratio magistra intus composuisset 9 in archano pectoris, Petri apostoli monitis parens, non dominans in clero sed forma factus gregi dominico irreprehensibilem se in omnibus exhibebat, et occulta dedecoris abdicans, nec huma-

episcopus
Rediciana
nus con-
secratur.

1 Petr.
5, 3.

3 vita S. Aurelii episcopi et confessoris Z.
2. — 1 infantulis T. — 2 om. T; artis gram. Z.
— 3 docilis Z. — 4 exemplum sanct. T, Z. —
5 Reditiana Z. — 6 praesul T, Z. — 7 om. Z. —
8 int. hom. mot. T, Z. — 9 comp. intus Z. —
10 om. B. — 11 canonicam T, Z. — 12 contr. crim.
perscrutans T, Z. — 13 ita sapientie sale fuerat

nis laudibus inhians, soli cordis inspectori placere cupiebat ad exteriora subiectis providenda cum Martha frequenti ministerio satagebat congruis item temporibus ad pedes Domini auditurus verbum illius cum Maria residebat. Dioecesim autem 10 suam secundum patrum consuetudinem et canonum 11 exactionem perlustrans, et iniquorum detestanda et christianae religioni crimina perscrutans contraria 12, in auditorum cordibus vitia eradicabat, virtutes plantabat; quia sermo eius ita erat sapientiae sale 13 conditus, ut omni sexui, omni aetati, omni professioni videretur temperatus.

3. Per idem tempus Arriana haeresis, quae a detestando Arrio auctore 1 initium sumens Filium Patre minore asserebat, in tantum praevaluerat ut imperatores Constantinus iunior, Constantius et Constans et ceteri optimates regni iniquae parti faverent et catholicos sacerdotes ceterosque 2 verae fidei sectatores minis, terroribus et proscriptionibus ad consensum malignitatis urgerent, nec solum in Italia sed fere in omnibus mundi partibus veri christiani contemptui et derisui habebantur; quod corde credebant ore loqui non audebant, digitum ori prae timore imperatorum imponere, nisi soli qui rerum amissiones, exilia et ipsius vitae dispendia pro fide catholica parvi pendebant. Verumtamen sancta romana ecclesia cui tunc praerat papa Liberius, vir per omnia doctrina et opere apostolico inconcussus 3, perstitit in hoc articulo dirae 4 persecutionis, utpote fundatus 5 super petram apostolicae confessionis, cui etiam portae inferi nunquam praevalerunt iuxta firmitatem dominicae promissionis. Nam per Dei providentiam procella nequissimi erroris sedata et verae fidei serenitate patefacta, sub eodem papa Liberio post aliquantum temporis spatium universo mundo facta est catholicae et apostolicae fidei reconciliatio 6. Ex praecepto igitur imperatorum collecto concilio in urbe Mediolanensi 7, cogebantur catholici episcopi per cyrographa, ut in synodalibus decretis fieri solet 8, Arrianis assentiri (2).

4. Inter eos autem qui, vi coacti ne proscriptiones et exilia paterentur ab imperatoribus, assensum Arrianis praebuerunt suis subscriptionibus, etiam ipse Mediolanensis episcopus Dionysius per cyrographum assensum praebuit, quamvis invitus. Adveniens autem venerabilis senex Eusebius Vercellensis episcopus, qui nondum ibi erat, cum cognovisset quia Dionysius Arrianis consenserat, coepit ruinae eius compati, et si quod esset ereptionis remedium subtiliter praemeditari. Cum ergo in synodo quaestiones exorientur de fide sanctae Trinitatis, ventum est ad locum in quem capitaliter nitebatur arrianae falsitatis assertio 1, ubi Dominus in evangelio

Arriana
haeresis.

E

Matth.
16, 18.

Dionysii
subscriptionem
Eusebii
Vercellensis

T, Z.

3. — 1 auctore Arrio Z. — 2 et ceteros T, Z.
— 3 apostolicus inconcussus *cod.* — 4 om. T, Z. —
5 fundata, T, Z. — 6 reconciliatio Z. — 7 Mediolanensium Z. — 8 fieri s. decr. Z.

4. — 1 ass. arrianae falsit. T, Z.

— (1) Edidit J. SEEMÜLLER, *Willirams deutsche Paraphrase des hohen Liedes*, in *Quellen und Forschungen zur Sprach- und Culturgeschichte*

der germanischen Völker, t. XXVIII, Strassburg, 1878. — (2) *Supra*, p. 135, annot. 1.

ait

Ioh. 14, 28. ait : « Pater maior me est, » non quidem loquens ² de divinitate, sed de assumpta humanitate. Hic Eusebius arrepta ³ occasione : « Cum vos, » inquit, « o Arriani proceres, maiorem Filio Patrem asseratis, cur non et apud homines hoc observatis? Cur mihi in assentiendi cyrographo filium meum Dionisium praetulistis? Canos multi temporis precor ne spernatis. Delete eius cyrographum, ut ego pro reverentia aetatis subscriptionis teneam prioratum, iste vero qui iunior ⁴ est tempore, posterior etiam subsequatur in subscriptione. » Cumque hoc Arriani pro suae partis favore dictum putarent, mox cyrographum Dionisii gratulantes deleverunt, et ab Eusebio ⁵ ut prior ipse ⁶ subscriberet quasi cum reverentia exegerunt. Tunc ille seria fronte : « Nec ipse, » inquit, « errori vestro communico, nec vobis filium meum Dionisium ⁷ communicare permitto. » Videntes autem Arriani perfidiam suam delusam, felle amaritudinis commoti, manus continere non potuerunt, sed resupinum venerandum senem Eusebium pedibus a summo scalarum usque ad imum, item ab imo usque ad summum, novem vicibus traxerunt, canina eum rabie ⁸ lacerantes et, si eis consentire vellet, seiscitantes (1). Quem cum tot iniuriis affectionibus ad consentiendum emollire non potuissent, in ergastulo eum recludentes, et nullum de suis ei ministrare permittentes, septem diebus pane tribulationis et aqua angustiae illum sustentaverunt ⁹, deinde per mandata imperatorum in Aegyptum ¹⁰ exilio eum ¹¹ destinarunt, Dionisium vero Mediolanensium episcopum, quem Eusebius arte divina ab eorum segregavit perfidia, omni circumvenientes astutia, postquam item ¹² ad consensum nullo modo pertrahere potuerunt, in civitatem Armeniae Redicianam, cuius praesul erat ¹³ Aurelius, per lictores publicos exilio relegaverunt ¹⁴ (2).

B
3 Reg. 22, 27. Dionysio in Armeniam relegato Aurelius occurrit ;

5. Cuius adventum et causam adventum cum praesul idem agnovisset, quasi vir catholicus catholico confessori gratulabundus occurrit, et cum se ¹ ulnarum strinxissent amplexibus, largis ora rigaverunt fletibus. Itaque duo doctissimi viri ad ² alterutrum conferentes subtilitatem legis Dei ³, prophetiae videlicet ⁴ et evangelii, ad praecavendum Arrianae haeresis virus, divinis undique fultam testimoniis exhortationem luculentam scriptis composuerunt, quam beatus Aurelius per proprietatem Armeniae linguae convocata populi multitudine decentissime edidit ⁵.

C
6. Erectis igitur omnium auribus ad audiendum ¹ : « Audistis, » inquit, « fratres carissimi, exlectione evangelica bono semini quod seminavit pater familias ab inimico homine, dum dormirent homines, superseminata zizania, et in bono semine filios lucis, in zizaniis filios tenebra-

rum cognovistis ² ex interpretatione divina. Ecce, ut veritas dixit ³, florentem per totum mundum christianae fidei segetem, Arrianae haereseos zizania maculant, quia prava eorum dogmata, quibus minorem Patre Filium Dei ⁴ asseverant, ex pessima radice orta passim male pullulant. Sed nolite timere, quia et manipulis tritici quod de bono semine natum est, parata sunt horrea dominicae salvationis, et fasciculis zizaniorum paratus est caminus divinae ultionis. Radicem tamen iniquitatis eorum considerate. Quia enim diabolus male interpretatur scripturas, filii etiam eius ad dampnationis suae cumulum ⁵ pervertere non metuunt evangelii sententias apertas et puras ⁶. Domino namque ⁷ in ipso passionis articulo ad discipulos dicente : « Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem vado, quia Pater maior me est. » Ipsi hanc minorationem ⁸ eum affirmant retulisse ad illam, in qua Patri est semper aequalis, divinitatem ; quam utique omnibus verae fidei filiis luce clarius constat ⁹ pertinere ad assumptam humanitatem. Sed quia nemo fit haereticus nisi contentione, propter pertinaciam suam non merentur penetrare duas in Christo naturas divinitatis et humanitatis. Nos autem qui fideles sumus, duas in Christo naturas confitemur, aequalem illum Patri credentes in divinitate, minorem in humanitate. Nam de divinitatis aequalitate primus sacrorum librorum scriptor Moyses testatur : « In principio, » inquit, « fecit Deus coelum et terram. » Primum itaque ¹⁰ appellans Filium Dei, secundum probabile testimonium evangelii quia Iesus, cum quis esset interrogaretur a turbis, respondit : « Principium, qui et loquor vobis. » Ipsa etiam ¹¹ Dei sapientia in libro Salomonis aequalem Patri profitetur substantiam suam : « Ego, » inquit, « sapientia ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam. » Iohannes item in initio evangelii sui ¹² : « In principio, » inquit, « erat Verbum etc. ¹³ omnia per ipsum facta sunt, » discretas utique personas genitoris et geniti, sed unam utriusque testificans substantiam, iuxta quod idem Filius Dei in eiusdem evangelii loquitur sequentibus : « Ego et Pater unum sumus. » Cum autem Paulus verissime protestetur Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, quis non Arrianorum minorem Patre Filium blasphemantium detestetur ¹⁴ et abhominetur impudentiam ? Quis potentum huius saeculi aequanimiter ferre credatur, si quis ipsum quidem illustrem, fortem et prudentem protestans, sapientiam illius ipso ¹⁵ minorem profiteatur ? Et ut visibili utamur exemplo, quis intendens rotam solis si splendorem eius minorem ipso sole fateatur, insanus ab omnibus non dicatur, cum utique nec ¹⁶

fidem catholicam exponit. Matth. 13, 26.

² om. B. — ³ accepta T. — ⁴ minor qui minor B. — ⁵ eo T, Z. — ⁶ ipse prior T, Z. — ⁷ filium m. D. vobis T, Z. — ⁸ rabie eum T, Z. — ⁹ sustentarunt T, Z. — ¹⁰ Egiptum B ; Egyptum T, Z. — ¹¹ om. T, Z. — ¹² idem T. — ¹³ sanctus add. T, Z. — ¹⁴ relegerunt, T ; rel. exilio T, Z. — ¹⁵ ex T. — ¹⁶ om. T, Z. — ¹⁷ edidit decent. T, Z.

(1) Haec et narratur tum in homilia pseudo-Ambrosiana de S. Eusebio, n. 5-6, P. L., t. XI, p. 720, tum in Vita S. Eusebii, BHL. 2748,

VITA A. WILLI- RAMMO

Ioh. 14, 28. Gen. 1, 1. Eccli. 24, 5. Ioh. 1, 1. Ioh. 8, 25. Ioh. 10, 30. 1 Cor. 1, 24.

6. — ¹ ad aud. aur. T, Z. — ² agnovistis T, Z. — ³ predixit T, Z. — ⁴ om. Z. — ⁵ cum. s. T. — ⁶ puras et ap. Z. — ⁷ iam add. T, Z. — ⁸ immorationem T. — ⁹ constat l. cl. Z. — ¹⁰ utique T, Z. — ¹¹ autem Z. — ¹² ev. s. init. Z. — ¹³ usque add. T, Z. — ¹⁴ detestatur T. — ¹⁵ ipsius illo T, Z. — ¹⁶ om. T, Z.

UGHELLI, 2^a ed., p. 755-56. — (2) Supra, p. 135, annot. 2.

- VITA A. WILLI-
RAMMO
- videri nec agnosci possit rota solis nisi per lumen splendoris. Igitur cum ipsa veritas, et omnes eiusdem veritatis testes, aequalem in divinitate substantiam confirmant Patris et Filii, vos, charissimi, Arrianam haeresim, et omnes haereses quae detrahunt Verbo veritatis fugite¹⁷, abhorrete et detestamini, memorantes apostoli¹⁸ Pauli sententiam: « Quia oportet haereses esse, ut et his¹⁹ qui probati sunt, manifesti fiant. » Et si araneae telas suas texuerunt, et si verba impiorum ad tempus²⁰ praevaluerunt, stante in apostolicae confessionis petra sancta Romana Ecclesia, publicae confusionis et divinae ultionis poenas cito sustinebunt. Quodsi²¹ proscriptiones, exilia et tormenta pati contigerit catholicae fidei sectatores²², omnis tamen qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit, quia et dominus Iesus Christus Dei Filius non praesentis sed futurae vitae gaudia promisit suis fidelibus. »
- 1 Cor. 11, 19.
- Matth. 10, 22.
- Aurelii et Dionysii miracula.
7. Postquam¹ talibus doctrinae caelestis exhortationibus, adversus diabolicae deceptionis argumenta, a beato Aurelio premunita est sancta² orientalis ecclesia, fere omnes in eadem regione³ verae fidei cultores ad ipsum et ad⁴ sanctum Dionysium confluebant, spiritibus immundis vexatos et omnis generis infirmos ob spem sanitatis ad eos deferentes⁵. Nec eos spes sua fefellit; nam quibus ob vitae merita Christi affluebat gratia, eos nimirum etiam⁶ signorum comitabatur efficacia. Laetabatur omnis Armenia in eorum doctrina et medicina: utpote per quos orientales populi veluti per duo magna luminaria verae fidei lumine illustrabantur, et ab omni infirmitate, invocato Christi nomine, curabantur⁷. Quamvis autem⁸ in custodia publica detineretur beatus Dionysius, cottidie tamen eius colloquio fruebatur sanctus Aurelius, et quia testante Salomone: ferrum ferro acuitur, et homo exacuit faciem amici sui⁹ ex¹⁰ alternae praesentiae venusto et iocundo aspectu magno uterque et quasi de die in diem renovato virtutum pollebat aspectu. Ex processu itaque¹¹ temporis et sanctae affabilitatis frequentia, tanta coaluit inter eos¹² amicitia, ut praesentis vitae spatia simul in Christo ducere optarent, post dissolutionem etiam¹³ corporum indivisam sibi sepulturam fore¹⁴ deliberarent. Aliquantis itaque¹⁵ annis exactis in concordia persanctae¹⁶ dilectionis¹⁷, cum imminere coepisset beato Dionysio¹⁸ hora suae¹⁹ vocationis, contigit eum valido febrium ardore detineri, et languorem de die in diem augeri in tantum²⁰ ut dissolutionis suae²¹ articulum iamiam²² sibi testaretur adventurum. His auditis egregius²³ praesul Aure-
- lius, statim totus resolutus in lacrimas, maestus ex intimo cordis affectu profudit²⁴ quaerimonias quod tanti viri destituendus esset solatio, in quo nullius deesset virtutis²⁵ perfectio. Beatus vero Dionysius iam in ultimo spiritu constitutus quia largiente Dei gratia futurorum erat praescius, a carissimo sibi²⁶ Aurelio petiit, ut ultimae petitioni suae annueret et corpus eius licet²⁷ exanime, cum superni regis adiutorio²⁸ Mediolanum, ubi praesul extiterat, revehere curaret²⁹. Huic beati viri supplicationi sanctus Aurelius annuit propter fraternam caritatem, licet maximam obsistere navigationis et itineris non ignoraret difficultatem³⁰. Igitur exanime corpus amici, post psalmodias et missarum oblationes, aromatibus fecit condiri, exspectans donec per verni temporis clementiam et ventorum lenitatem Dominus annuisset navigandi prosperitatem³¹.
8. Erat interim ad beatum Aurelium¹ ingens concursus populorum propter curationem infirmorum; nam quibuscumque manus imponebat² vel³ signum crucis imprimebat, sani fiebant a quacumque detinebantur infirmitate; spiritus etiam immundos ab obsessis corporibus fugabat⁴ divini nominis potestate. Ad concursionem ergo⁵ populorum compescendam, vanamque gloriam, quae ex miraculorum frequentia subrepere potuisset subterfugiendum et praecipue ad tanti amici petitionem explendam, navim⁶ onerariam⁷ quae in Italiam tenderet exquisivit, invenit, naulum dedit, impositoque venerabiliter sacro corpusculo, navim⁶ ascendit, et mansuefactis⁸ per Christi gratiam ventis, prospero cursu in Italiae portum pervenit, deinde⁹ recto itinere Mediolanum contendit¹⁰. Praecesserat¹¹ autem fama tanti adventus; omnis de civitate et de suburbibus¹² obviam ruit aetas et sexus; ipse etiam sanctus¹³ Ambrosius eiusdem civitatis tunc episcopus cum omni clero obviam processit festinus, omnibus una voce Filium Dei collaudantibus, qui et confessorem suum Dionysium vivum in verae fidei soliditate confirmavit et defunctum civitati et populo quibus praesul extiterat redonavit.
9. Post cuius¹ venerabilem exequiarum celebrationem et sanctissimi corporis in marmoreo sarcophago compositionem beatus Aurelius cum familiaribus suis maturandi reditus consilium iniit; sed ei supra memoratus pontifex Ambrosius talibus divinae auctoritatis argumentis resistit²: « Oportet, » inquit³, « frater Aureli, ut nos confessores catholicae fidei terrarum ab invicem non dividat spatium qui Arrianae perfidiae⁴ temporibus constanter coaequalem Patri asseruimus filium Dei⁵. Ecce quam bonum et

quo eius
corpus
deducit
Aurelius;
Ioh. 5, 4.

hic
ibidem
commora-
tur,

¹⁷ et *add.* T. — ¹⁸ apostolicam T, Z. — ¹⁹ *om.* T, Z. — ²⁰ ad t. v. imp. T, Z. — ²¹ etiamsi T, Z. — ²² cath. f. sect. T, Z.

7. — ¹ ergo *add.* T, Z. — ² *om.* T. — ³ reg. ead. T. — ⁴ *om.* T, Z. — ⁵ offerebant T; afferebant Z. — ⁶ *om.* Z. — ⁷ igitur *add.* T, Z. — ⁸ *om.* T, Z. — ⁹ et *add.* B, T. — ¹⁰ *om.* T. — ¹¹ igitur Z. — ¹² i. e. c. Z; i. e. caluit T. — ¹³ vero T. — ¹⁴ *om.* T, Z. — ¹⁵ autem Z, *om.* T. — ¹⁶ sancte T, Z. — ¹⁷ dilectionis // // // // Z. — ¹⁸ cum iam b. D. immineret T, Z. — ¹⁹ *om.* T, Z. — ²⁰ in tantum aug. T, Z. — ²¹ *om.* B. — ²² iam T. — ²³ *om.* T, Z. — ²⁴ efluidit T, Z. — ²⁵ v. d. Z; esset v. deesset T. — ²⁶ (quia - sibi) non mobilitate ingenii sponsonis oblitus sed futurorum praescius a beato T, Z. — ²⁷ *om.* T, Z. — ²⁸ (cum - adiutorio) domino faventem T, Z. — ²⁹ (e. r. c.) extitit reverteret T, Z. — ³⁰ (huic - diff.) sciebat quidem (*om.* T) vir sanctus ad explendam amici petitionem multum obsistere navigationis et itineris difficultatem sed de Dei misericordia etiam in mari longo (longe T) confisus annuit propter fraternam caritatem T, Z. — ³¹ (dominus - prosperitatem) *om.* B.

8. — ¹ (int. - Aurelium) interea ingens ad eum T, Z. — ² i. m. T, Z. — ³ ut B. — ⁴ in *add.* T, Z. — ⁵ igitur T, *om.* Z. — ⁶ navem T, Z. — ⁷ honerariam Z. — ⁸ mansuetis T, Z. — ⁹ et hinc T; dehinc Z. — ¹⁰ tendit T, Z. — ¹¹ precedente T, Z. — ¹² suburbanis T, Z. — ¹³ beatus T, Z. — ¹⁴ *om.* T, Z. — ¹⁵ restitit T, Z. — ¹⁶ *o add.* Z. — ¹⁷ perfidei T; fidei B. — ¹⁸ (D. f.) T, Z.

quam

Psal. 132, 1.

quam iocundum habitare fratres in unum, ut viventes in Christo conversatio iungat non dissimilis sed una, mortuos autem in Domino nec ipsa dividat sepultura. » Tanto ergo pontifici, cuius studio et doctrina post arrianam perfidiam ad catholicam fidem conversa est omnis Italia, suadenti, immo Christo per os eius sibi loquenti beatus Aurelius assensum praebuit, quia de verbis oris eius ⁶ nil cadere in terram certum habuit. Ab illo die et deinceps a beato Ambrosio, qui eum in ⁷ omnibus humanitatis fovit officiis, non procul recessit; sed die noctuque psalmis, ymnis et orationibus vacans ad Patrem misericordiarum et Deum totius consolationis supplex genua flexit; ut quemadmodum in vita condixere sibi, fideli amico, quem exulem pro Christi nomine sustentavit cuiusque corpusculum per tot maris et terrarum spatia ad sedem propriam reportavit ⁸, mereretur consepeli. Quae fidelis eius oratio quia de caritatis fonte manavit, effectum etiam voti annuente divina gratia ⁹ impetravit ¹⁰. Post revolutum siquidem ¹¹ anni circulum, appropinquante beati Dionisii depositionis die, sanctum Aurelium febris invasit, et eadem die post acceptam eucharistiam et commendationem spiritus sui in manus beati ¹² antistitis ¹³ Ambrosii feliciter ad Christum migravit. Quo moriente ¹⁴ praesul idem in lacrimas proruens post deportatum honorifice corpus in ecclesiam missas cum frequentia cleri et populi celebravit, et ¹⁵ de ¹⁶ amborum meritis tam aperto sermone ¹⁷ relationem veritatis ¹⁸ insinuavit, ut nulla dubietas remaneret cordibus audientium, aequalis meriti

et prope
Dionysium
deponitur;

⁶ eius oris T. — ⁷ om. T, Z. — ⁸ (cuiusque - reportavit) om. Z. — ⁹ clementia T, Z. — ¹⁰ nam add. T, Z. — ¹¹ om. T, Z. — ¹² sancti Z. — ¹³ om. T, Z. — ¹⁴ morienti Z. — ¹⁵ om. B, Z. — ¹⁶ om. T. — ¹⁷ (a. s.) aperte Z. — ¹⁸ (rel. verit.) om. T, Z. — ¹⁹ elegerat Z. — ²⁰ si condixerunt T. — ²¹ corr.

fuisse apud Dominum quos in caritate non ficta elegerit ¹⁹; quibus unum diem vocationis et indivisam sepulturam, ut ipsi viventes sibi condixerant ²⁰ indulerit. Geminis quidem collocati sunt mausoleis ²¹ in uno loco, sed ad utriusque tumulum, omnibus ex toto corde quaerentibus praestita ²² beneficia pari modo. Tantaque fuit beneficiorum et miraculorum multitudo, ut etiam plerisque ex ulterioribus civitatibus et provinciis annuatim visitandi sanctorum confessorum sepulchra solempnis fieret consuetudo.

VITA A.
WILLI-
RAMMO

Translatio eiusdem ¹.

10. Temporibus ² Ludovici christiani ³ imperatoris cum quidam clericus nomine Notingo ex Germania haut ignobilitate genitus (1), Vercellis esset factus episcopus magnis et multis precibus a Mediolanensi archiepiscopo corpus S. Aurelii impetravit, et in episcopatu suo aliquamdiu venerabiliter reservavit. Post haec collecta non modica ⁴ clericorum et familiarum turba, sacratissimi corporis ⁵ reliquias clitelis ⁶ imposuit, et trans Alpium iuga honorifice in domum saltus, quam in Nigra Silva Germaniae hereditario iure possederat, detulit. Ubi oratorium tanto mansore dignum venustissime fabricans, et per seipsum dedicans, praediis, codicibus, campanis et ceteris ecclesiasticis utensilibus pro sua possibilitate ditavit, et ibi pretiosum thesaurum corporis sanctissimi ⁷ pontificis Aurelii ⁸ ad salutem praesentium et praesidium futurorum ⁹ collocavit.

a Nottingo
in Germaniam
deportatur

E

Z. — ²² sunt add. T.

10. — ¹ (tr. e.) om. Z. — ² vero add. T, Z. — ³ christianissimi T, Z. — ⁴ non mod. coll. T. — ⁵ (s. c.) sacratissimas T. — ⁶ clitelis Z. — ⁷ s. c. T, Z. — ⁸ (p. A.) om. T, Z. — ⁹ f. pr. T, Z.

C

III. DE TRANSLATIONE S. AURELII HIRSAUGIAM

F

E codice Hirsaugiensi. Cf. Comm. praev. num. 12.

Quo tempore corpus sancti Aurelii de Italia sit translatum, vel quando Hirsaugia sit fundata.

Reliquiae
a Nottingo
allatae

Anno dominice incarnationis octingentesimo tricesimo, anno autem Ludovici pii, imperatoris Karoli Magni filii, decimo septimo, corpus sancti Aurelii episcopi et confessoris de Italia translatum est et Hirsaugia primum fundata (2). Nothingensi namque, Erlafridi comitis filius, Vercellensi cathedra sublimatus, tribuente Mediolanensi archiepiscopo, venerandi confessoris ossa, que in ecclesia sancti Dionisii eiusdem civitatis episcopi recondita erant, cuius sepulchrum usque nunc ibidem honorifice recolitur, civibus ignorantibus accepit ac paterno fundo, ubi postmodum Hirsaugia fundata est, invexit, ubi tunc eiusdem comitis domus saltus fuit. Sacre vero reliquie

primum deposite sunt in ecclesiola, que in honore sancti Nazarii martiris consecrata erat, sita in vertice prominentis collis, quousque ad ipsius collis radicem condigno decore ecclesia construeretur, unde et collis idem nunc usque de nomine sancti Nazarii nominatur. Ecclesia constructa ac variis ornamentis decore adornata in honorem sancti Petri apostolorum principis consecratur, ac sacra ossa in eadem sunt collocata, ad quam omnem circumiacentis silve latitudinem a fluvio, qui dicitur Deinaha (3), usque in fluvium inferiorem, Richinbach, et alia non pauca predia dedit ac cenobialis vite religionem ibidem esse instituit; que et per multa tempora sub constitutis patribus in eodem loco effloruit, sed peccatis hominum exigentibus, que regnum in regnum transferri faciunt et urbes opulentas inhabitabiles reddunt, ad tantam diminutionem spiritalis

in ecclesia
S. Petri
collocantur.

(1) Supra, p. 137, annot. 2. — (2) De his, Comm. praev. n. 14. — (3) Teinach.

vite